

Arbeidsongeschiktheid bij gehuwden

PROF. DR. C. K. F. NIEUWENBURG* - DRS. J. J. SIEGERS*

In de discussie over inkomensmatiging wordt van verschillende kanten gepleit voor het beperken van de samenloop van uitkeringen en/of inkomens per huishouding. Er is echter weinig bekend over de mate waarin een dergelijke samenloop voorkomt. Op basis van de *Arbeidskrachtentelling 1975* wordt in dit artikel onderzocht in hoeverre arbeidsongeschiktheid onder gehuwden samenhangt met leeftijd, opleidingsniveau van de betrokkene en met eventuele arbeidsongeschiktheid van de partner. De kans dat huwelijkspartners beiden arbeidsongeschikt zijn, blijkt te stijgen naarmate de leeftijd hoger en het opleidingsniveau lager is. De auteurs concluderen dat gezinnen waarin man en vrouw ieder een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen, niet lijken te worden gekenmerkt door een grote sociale en economische weerbaarheid.

Inleiding

Bij de behandeling van de begroting voor 1981 van Sociale Zaken is in de Eerste Kamer door minister Albeda opgemerkt dat er in het kader van de bezuinigingen op de collectieve uitgaven gekeken moet worden naar gevallen waarin in één huishouding meer dan één sociale uitkering wordt ontvangen: „Er is niet te ontkomen aan vormen van afslanking van de sociale zekerheid en daarbij hoort dit aspect zeker op de agenda 1). Al eerder had de staatssecretaris van Sociale Zaken in zijn aan de SER gerichte adviesaanvraag betreffende de integratie van de werkloosheidsregelingen geschreven: „Bij dergelijke langdurige uitkeringen op een relatief hoog niveau is het opnemen van zo breed mogelijke anticumulatiebepalingen om de samenloop van meerdere uitkeringen of een uitkering en andere inkomsten te beperken, uit een oogpunt van sociale rechtvaardigheid noodzakelijk. Dit uiteraard met inachtneming van de rechtsgronden in het algemeen en de internationale verplichtingen in het bijzonder” 2). Het stellige waarderingsoordeel in de eerste zin van het laatste citaat wordt in de adviesaanvraag niet geadstrueerd. Blijkbaar wordt het geacht vanzelf te spreken. Dat doet het evenwel in ieder geval niet waar het betreft de samenloop van inkomens en/of uitkeringen van de beide partners van een samenwonend paar, waar de geciteerde passage blijkens de *Nadere taakopdracht aan de ambtelijke projectgroep integratie werkloosheidsregelingen* die als bijlage bij de adviesaanvraag is gevoegd ook betrekking op heeft.

Op blz. 3 van de betreffende bijlage staat vermeld: „Met inachtneming van de rechtsgronden in het algemeen en de internationale verplichtingen in het bijzonder zo breed mogelijk anticumulatiebepalingen opnemen. Uitgaande van dit algemene principe bezien in hoeverre voor een echtpaar (of daarmee gelijkgestelden) het vóórkomen van twee sociale zekerheidsuitkeringen dan wel één sociale zekerheidsuitkering en één inkomen kan worden beperkt, dan wel in hoeverre het mogelijk is de som van de inkomsten die geheel of gedeeltelijk uit sociale zekerheidsuitkeringen bestaan per echtpaar c.q. alleenstaande aan een maximum te binden”. Deze ideeën, die met name door ermee instemmende uitspraken en artikelen van het kamerlid Van der Doef in de

belangstelling zijn komen te staan 3), zijn niet onweersproken gebleven 4). In de woorden van de Emancipatiecommissie 5): „Als in het regeringsbeleid uitgegaan wordt van een zelfstandige maatschappelijke positie van beide partners, wat onder meer tot uitdrukking komt in de wet gelijke behandeling van vrouwen en mannen in het arbeidsproces, waarin het individuele recht op gelijke behandeling duidelijk vastligt, ongeacht de burgerlijke staat of de gezinsomstandigheden, dan valt daarmee niet te rijmen, dat in een regeling, die geënt is op de positie in het arbeidsproces ten aanzien van het *recht* op uitkering dan wel het feitelijk plaatsvinden van een uitkering de burgerlijke staat of de gezinsomstandigheden wel een bepalende rol wordt toegekend” en „Een uitwerking van de anticumulatieregeling in die zin leidt tot uitkeringsrechten op het niveau nul; een fopspeen, waarvoor wel premie moet worden betaald”. Overigens acht de Europese Commissie blijkens haar antwoord op vragen van het Europese kamerlid Van den Heuvel het hanteren van een maximum per gezin bij het toekennen van sociale uitkeringen en het geheel of gedeeltelijk afhankelijk maken van een uitkering van het inkomen van de partner in strijd met de EG-richtlijn inzake de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het gebied van de sociale zekerheid 6).

* De schrijvers zijn als respectievelijk hoogleraar en wetenschappelijk medewerker verbonden aan de sectie macro-economie van het Economisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Utrecht. Zij zijn het CBS erkentelijk voor het ter beschikking stellen van de voor dit artikel gebruikte gegevens.

1) *Trouw*, 3 maart 1981.

2) Ministerie van Sociale Zaken, Brief nr. 54.193, Stafafdeling BO d.d. 28 augustus 1980, gericht aan de SER, betreffende: Integratie werkloosheidsregelingen, blz. 3.

3) Zie o.a. J. van der Doef, Maximaliseer de minima, *NRC Handelsblad*, 17 februari 1981; J. van der Doef, Naast hoge inkomens past een lagere uitkering, *De Gooi- en Eemlander*, 21 februari 1981.

4) Zie o.a. P. Schröder, Uitkering per gezin treft veel vrouwen, *de Volkskrant*, 17 februari 1981; I. Christochowitz en B. Madlener, Korting op uitkeringen straft werkende vrouw, *NRC Handelsblad*, 19 februari 1981.

5) Adviezen Emancipatiecommissie, *Nederlandse Staatscourant*, 12 december 1980, nr. 242, blz. 5.

6) Zie: Uitkering naar situatie gezin in strijd met richtlijn van EG, *Trouw*, 19 maart 1981.

Gezien het belang dat blijkbaar door velen wordt toegekend aan de samenloop van uitkeringen en/of inkomens per huishouding, is het opmerkelijk dat omtrent de mate waarin een dergelijke samenloop in de praktijk voorkomt in feite nauwelijks tot niets bekend is. In dit artikel wordt op basis van de uitkomsten van de door het CBS uitgevoerde *Arbeidskrachtentelling 1975* 7) onderzocht met welke frequentie arbeidsongeschiktheid voorkomt onder gehuwden en in hoeverre deze frequentie samenhangt met leeftijd, opleidingsniveau van de betrokkene zelf en met de eventuele arbeidsongeschiktheid van de partner. Gezien de sterke correlatie tussen de leeftijd van de man enerzijds en die van de vrouw anderzijds 8) en de sterke correlatie tussen het opleidingsniveau van de man enerzijds en dat van de vrouw anderzijds 9), worden geen tabellen gepresenteerd waarin de arbeidsongeschiktheid van de ene partner wordt gerelateerd aan respectievelijk de leeftijd en het opleidingsniveau van de andere partner.

Over de samenhang tussen arbeidsongeschiktheid en leeftijd wordt regelmatig gepubliceerd in de respectieve jaarverslagen van de Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD). Daarin wordt echter geen onderscheid gemaakt tussen gehuwden en ongehuwden. Evenmin worden aldaar de cijfers uitgesplitst naar opleidingsniveau. Ook ten aanzien van de vraag of ook de partner arbeidsongeschikt is, worden in de jaarverslagen van de GMD geen gegevens verstrekt.

De in dit artikel gepresenteerde uitkomsten van de *Arbeidskrachtentelling 1975* hebben betrekking op 71.534 respondenten waarvoor gegevens bekend zijn omtrent geslacht, leeftijd, opleiding en voornaamste bezigheid. Daarbij dient te worden bedacht dat het hier de antwoorden betreft van de betreffende respondenten op de aan hen gestelde vragen. Dit betekent onder meer dat een respondent als arbeidsongeschikt is aangemerkt wanneer deze bij de vraag naar voornaamste bezigheid aangeeft zich als arbeidsongeschikt te beschouwen. Tot de in de tabellen opgevoerde categorie van de beroepsbevolking zijn gerekend degenen die opgaven het uitoefenen van een betaald beroep als voornaamste bezigheid te hebben (incl. militairen in dienst voor eerste oefening) en hetzij daadwerkelijk als zodanig werkzaam waren hetzij werkloos waren 10).

Arbeidsongeschiktheid en leeftijd

Blijkens de in de tabellen 1 en 2 gepresenteerde uitkomsten neemt de arbeidsongeschiktheid van zowel gehuwde mannen als van gehuwde vrouwen snel toe met de leeftijd. Er kan zelfs worden gesproken van een exponentiële stijging. Dit is met name het geval wanneer het aantal arbeidsongeschikten niet wordt uitgedrukt in procenten van de totale bevolking in de betreffende leeftijdscategorie, maar in procenten van de som van de beroepsbevolking en arbeidsongeschikten. Laatstgenoemde som lijkt een betere basis voor de berekening van genoemd percentage, omdat de arbeidsongeschikten, naar kan worden aangenomen, in overwegende mate tot de beroepsbevolking hadden behoord in geval de invalidering achterwege was gebleven. Doordat de beroeps participatie afneemt naarmate de leeftijd toeneemt, wordt het percentage van de totale bevolking dat van de beroepsbevolking kan overgaan naar de categorie van de arbeidsongeschikten op zich zelf kleiner. Het in de laatste kolom van de beide tabellen vermelde percentage kan worden geacht voor dit effect te corrigeren. Tevens vergroot het de vergelijkingsmogelijkheden tussen de mate waarin respectievelijk mannen en vrouwen arbeidsongeschikt zijn. Een vergelijking van de in de tweede kolom van de beide tabellen weergegeven percentages wordt immers verstoord door het feit dat de beroeps participatiegraad van mannen veel groter is dan die van vrouwen.

Welke percentages voor de vergelijking tussen mannen en vrouwen echter ook worden gehanteerd, steeds blijkt voor welke leeftijdsgroep het percentage arbeidsongeschikten

bij de mannen groter te zijn dan dat bij de vrouwen. Met name bij de hoogste leeftijdscategorieën zijn de verschillen groot. Een mogelijke oorzaak van dit verschil is dat de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen veel selectiever is dan die van mannen. In de leeftijdscategorie van 30 tot 50 jaar is het percentage van de mannen dat behoort tot de categorie „overigen” vrijwel te verwaarlozen 11). Ongeacht hun gezondheidstoestand verricht het grootste deel van de mannen betaalde arbeid. Bij de vrouwen is daarentegen het percentage dat tot de beroepsbevolking behoort vrij klein.

Tabel 1. *Arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van gehuwde mannen naar leeftijd a)*

Leeftijd	Behoort tot de beroepsbevolking	Arbeidsongeschikt	Overigen	Totaal b)	Arbeidsongeschikten in procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten
< 25	95,3	0,5	4,3	100	0,5
25 - < 30	97,7	0,5	1,8	100	0,5
30 - < 35	98,5	1,2	0,3	100	1,2
35 - < 40	97,7	2,0	0,3	100	2,0
40 - < 45	96,5	3,2	0,4	100	3,2
45 - < 50	93,5	5,6	0,8	100	5,7
50 - < 55	89,0	8,8	2,2	100	9,0
55 - < 60	79,0	14,2	6,8	100	15,3
60 - < 65	61,3	20,2	18,5	100	24,8
Totaal	91,6	5,4	3,0	100	5,6

a) Exclusief 341 personen die 65 jaar of ouder waren.

b) Verschillen door afronding.

Tabel 2. *Arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van gehuwde vrouwen naar leeftijd a)*

Leeftijd	Behoort tot de beroepsbevolking	Arbeidsongeschikt	Overigen	Totaal b)	Arbeidsongeschikten in procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten
< 25	37,9	0,1	62,0	100	0,4
25 - < 30	18,3	0,1	81,6	100	0,4
30 - < 35	15,5	0,1	84,5	100	0,5
35 - < 40	15,4	0,2	84,4	100	1,5
40 - < 45	15,5	0,1	84,4	100	0,8
45 - < 50	13,8	0,3	86,0	100	2,0
50 - < 55	10,9	0,4	88,6	100	3,8
55 - < 60	8,7	0,5	90,8	100	5,2
60 - < 65	5,0	0,8	94,2	100	14,0
Totaal	16,9	0,2	82,8	100	1,3

a) Exclusief 30 personen die 65 jaar of ouder waren.

b) Verschillen door afronding.

Wanneer, zoals kan worden verwacht, vrouwen met een betrekkelijk zwakke gezondheid relatief minder vaak tot de markt voor betaalde arbeid zullen toetreden, dan wordt de vrouwelijke beroepsbevolking gevormd door personen met een in verhouding tot alle vrouwen sterkere gezondheid. Niet alleen vormt dit een mogelijke verklaring voor het verschil van arbeidsongeschiktheidsfrequentie tussen mannen

7) Zie voor nadere informatie omtrent deze telling CBS, *Arbeidskrachtentelling 1975*, Den Haag, 1978.

8) C. de Hoog, *Wederzijdse kenmerken van huwelijkspartners*, Den Haag, 1979, blz. 16-19.

9) *Idem*, blz. 35-41.

10) In de terminologie van het CBS betreft het hier de beroepsbevolking in strikte zin; zie CBS, op. cit., blz. 14-15.

11) Tot deze categorie behoren o.a. degenen die scholier of student zijn, werken in eigen huishouden of dat van ouders, rentenier of gepensioneerd zijn.

en vrouwen, maar het levert ook een mogelijke verklaring voor het groter worden van het verschil naarmate de leeftijd stijgt. Wanneer vrouwen hun gezondheid zien verslechteren, zullen zij immers meer dan mannen geneigd zijn zich „vrijwillig” van de markt voor betaalde arbeid terug te trekken.

Speciale aandacht verdient het feit dat in de leeftijd van 60 tot 65 jaar niet minder dan één op de vijf mannen arbeidsongeschikt is. In procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten geldt dit zelfs voor één op de vier mannen. Een nadere analyse geeft aan dat dit betekent dat van de gehuwde mannen die arbeidsongeschikt zijn zich bijna 30% bevindt in de leeftijd van 60 tot 65 jaar. Ruim 70% is 50 jaar of ouder. Bij de gehuwde vrouwen bedragen deze percentages respectievelijk 15 en 61.

Arbeidsongeschiktheid en opleidingsniveau

In de tabellen 3 en 4 is het verband weergegeven tussen arbeidsongeschiktheid en opleidingsniveau 12). Zowel bij de mannen als bij de vrouwen komt veruit het grootste percentage arbeidsongeschikten voor bij degenen met een opleiding op basis- en lager niveau 13). Het gewicht van deze constatering wordt nog vergroot door het feit dat een nadere analyse leert dat deze opleidingscategorie zowel bij de mannen als bij de vrouwen de grootste afzonderlijke opleidingscategorie vormt: bijna 38% van de gehuwde mannen en bijna 51% van de gehuwde vrouwen behoort ertoe. Dit betekent dat van de gehuwde mannen die arbeidsongeschikt zijn

Tabel 3. Arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van gehuwde mannen naar opleidingscategorie

Opleiding	Behoort tot de beroepsbevolking	Arbeidsongeschikt	Overigen	Totaal a)	Arbeidsongeschikten in procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten
Basis/lager	85,7	10,5	3,8	100	10,9
Uitgebreid lager, algemeen vormend	95,9	1,9	2,2	100	1,9
Uitgebreid lager, beroeps	94,9	3,4	1,7	100	3,5
Middelbaar, algemeen vormend	95,2	1,9	2,9	100	2,0
Middelbaar, beroeps	97,1	1,4	1,5	100	1,4
Semi-hoger	97,4	0,9	1,7	100	0,9
Hoger	98,4	0,4	1,5	100	0,4
Totaal	91,6	5,4	3,0	100	5,6

a) Verschillen door afronding.

Tabel 4. Arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van gehuwde vrouwen naar opleidingscategorie

Opleidingscategorie	Behoort tot de beroepsbevolking	Arbeidsongeschikt	Overigen	Totaal a)	Arbeidsongeschikten in procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten
Basis/lager	11,5	0,3	88,2	100	2,6
Uitgebreid lager, algemeen vormend	22,3	0,2	77,6	100	0,7
Uitgebreid lager, beroeps	16,4	0,1	83,5	100	0,8
Middelbaar, algemeen vormend	26,9	0,1	73,0	100	0,4
Middelbaar, beroeps	27,8	0,2	72,0	100	0,7
Semi-hoger	38,4	0,2	61,5	100	0,5
Hoger	53,8	0,0	46,2	100	0,0
Totaal	16,9	0,2	82,8	100	1,3

a) Verschillen door afronding.

58% uitsluitend een basis- of lagere opleiding heeft. Bij de gehuwde vrouwen bedraagt dit percentage zelfs 82.

Bij de mannen is het percentage arbeidsongeschikten op het uitgebreid lager niveau aanmerkelijk hoger bij degenen met een beroepsopleiding dan bij degenen met een algemeen vormende opleiding. Bij de vrouwen is het verschil tussen de betreffende percentages te verwaarlozen. Het is niet uitgesloten dat het ontbreken van een significant verschil bij de vrouwen wordt veroorzaakt door de selectieve arbeidsmarktparticipatie waarvan in de vorige paragraaf werd gesproken. De participatiegraad van de vrouwen met een opleiding op het uitgebreid lager niveau is van de vrouwen met een beroepsopleiding immers blijktens tabel 4 bijna 6% lager dan die van de vrouwen met een algemeen vormende opleiding.

Arbeidsongeschiktheid en positie van de partner

De *Arbeidskrachtentelling 1975* maakt het mogelijk de wederzijdse kenmerken van gehuwde partners aan elkaar te relateren. In tabel 5 zijn de mate waarin mannen participeren op de arbeidsmarkt en de mate waarin zij arbeidsongeschikt zijn, in verband gebracht met overeenkomstige kenmerken van hun echtgenotes. Uit de cijfers op de eerste regel van de tabel blijkt dat van de mannen waarvan de vrouw tot de beroepsbevolking behoort bijna 94% eveneens tot de beroepsbevolking behoort, 3% arbeidsongeschikt is en ruim 3% behoort tot de categorie „overigen”. Tevens blijkt uit de tabel dat van de mannen waarvan de vrouw arbeidsongeschikt is, slechts ruim twee derde behoort tot de beroepsbevolking en niet minder dan ruim 29% zelf arbeidsongeschikt is; ook het percentage mannen dat tot de categorie „overigen” behoort is relatief laag.

Tabel 5. Arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van gehuwde mannen naar arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van hun echtgenotes

Positie van echtgenote	Behoort tot de beroepsbevolking	Arbeidsongeschikt	Overigen	Totaal a)	Arbeidsongeschikten in procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten
Behoort tot de beroepsbevolking	93,8	3,0	3,2	100	3,1
Arbeidsongeschikt	67,1	29,3	3,7	100	30,4
Overig	91,2	5,8	3,0	100	6,0
Totaal	91,6	5,4	3,0	100	5,6

a) Verschillen door afronding.

Blijkens de cijfers uit tabel 6 behoort van de vrouwen waarvan de echtgenoot arbeidsongeschikt is een relatief laag percentage tot de beroepsbevolking, een relatief zeer hoog percentage tot de arbeidsongeschikten en een relatief hoog percentage tot de categorie „overigen”. Geconcludeerd kan worden dat de kans dat één van de huwelijkspartners arbeidsongeschikt is aanzienlijk wordt vergroot wanneer de andere partner arbeidsongeschikt is. Met name bij de vrou-

12) De opleidingscategorieën werden verkregen door een combinatie van het hoogst bereikte diploma algemeen vormend onderwijs met het hoogst bereikte diploma beroepsopleiding. Zie onder meer CBS, *14e algemene volkstelling, 28 februari 1971, Serie C. Deel 3. Onderwijsclassificaties*, Voorburg, z.j.; CBS, *14e algemene volkstelling, 28 februari 1971, Systematische onderwijsindeling*, Voorburg, z.j. 13) Het lager niveau heeft betrekking op denenen met een onvoltooid opleiding op het uitgebreid lager niveau.

Tabel 6. Arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van gehuwde vrouwen naar arbeidsmarktparticipatie en arbeidsongeschiktheid van hun echtgenoten

Positie van echtgenoot	Behoort tot de beroepsbevolking	Arbeidsongeschikt	Overigen	Totaal a)	Arbeidsongeschikten in procenten van de som van beroepsbevolking en arbeidsongeschikten
Behoort tot de beroepsbevolking .	17,3	0,2	82,5	100	1,0
Arbeidsongeschikt .	9,5	1,2	89,3	100	11,6
Overigen	17,8	0,3	81,9	1,5	1,5
Totaal	16,9	0,2	82,8	100	1,3

a) Verschillen door afronding.

wen moet daarbij worden onderscheiden tussen twee mogelijke situaties. In de eerste plaats kan een vrouw die participeert op de arbeidsmarkt, als gevolg van de arbeidsongeschiktheid van haar echtgenoot zodanig onder spanning komen te staan dat zij zelf ziek en ten slotte arbeidsongeschikt wordt. In de tweede plaats kan een vrouw die aanvankelijk geen betaalde arbeid verricht dat wel gaan doen wanneer de man arbeidsongeschikt wordt ten einde het teruglopende gezinsinkomen op peil te houden. Een dergelijk aanvullingseffect wordt doorgaans in verband gebracht met werkloosheid van de partner 14), maar van de arbeidsongeschiktheid van de partner kan op zich zelf een analoog effect worden verwacht 15). Een nadere analyse van de uitkomsten van de *Arbeidskrachtentelling 1975* levert evenwel

geen aanwijzing voor het bestaan van een dergelijk aanvullingseffect 16).

Gegeven de gevonden verbanden tussen arbeidsongeschiktheid enerzijds en leeftijd en opleidingsniveau anderzijds valt te verwachten dat in het merendeel van de gevallen waarin van een echtpaar beide partners arbeidsongeschikt zijn, deze partners relatief oud zijn en relatief laag geschoold. Een nadere analyse geeft aan dat dit inderdaad het geval is.

Samenvatting

Gegeven de grote belangstelling die er bestaat voor de kwestie van de samenloop van uitkeringen en/of inkomens binnen één huishouding is het opmerkelijk dat over de kenmerken van arbeidsongeschikte gehuwden en de kenmerken van hun partners zo weinig bekend is. Uit de in dit artikel gepresenteerde uitkomsten van de *Arbeidskrachtentelling 1975* blijkt dat de frequentie waarin arbeidsongeschiktheid bij mannen en vrouwen voorkomt, exponentieel toeneemt met de leeftijd. Van de gehuwde arbeidsongeschikten bevindt zich van de mannen bijna 30% en van de vrouwen 15% in de leeftijd van 60 tot 65 jaar. Van de gehuwde arbeidsongeschikte mannen is ruim 70% 50 jaar of ouder, van de gehuwde arbeidsongeschikte vrouwen geldt dit voor 61% van hen.

Van de onderscheiden opleidingscategorieën kent die van het basis- en lager niveau veruit het grootste percentage arbeidsongeschikten. Gegeven het feit dat bijna 38% van de gehuwde mannen en bijna 51% van de gehuwde vrouwen tot deze opleidingscategorie behoort, betekent dit dat 58% van de gehuwde mannen en 82% van de gehuwde vrouwen die arbeidsongeschikt zijn, uitsluitend een opleiding op basis- of lager niveau hebben.

Wanneer de gegevens betreffende de arbeidsmarktparticipatie van de ene partner worden gerelateerd aan de overeenkomstige gegevens van de andere partner, dan kan worden geconstateerd dat de kans dat één van beide huwelijkspartners arbeidsongeschikt is, aanmerkelijk toeneemt in geval de andere partner arbeidsongeschikt is. Zo blijkt van de mannen die gehuwd zijn met een arbeidsongeschikte vrouw, bijna 30% zelf arbeidsongeschikt. Gegeven het feit dat de kans dat beide huwelijkspartners arbeidsongeschikt zijn groter is naarmate de leeftijd hoger is en het opleidingsniveau lager, kan worden geconcludeerd dat een dergelijke samenloop van calamiteiten vooral lijkt voor te komen in gezinnen die niet a priori worden gekenmerkt door een grote mate van sociale en economische weerbaarheid.

C. F. K. Nieuwenburg
J. J. Siegers

14) Zie bij voorbeeld C. de Galan, *Economie van de arbeid*, Alphen aan den Rijn/Brussel, 1981, blz. 24; J. J. Siegers, Arbeidsmarkt-situatie en arbeidsaanbod, *Sociaal Maandblad Arbeid*, mei 1980, blz. 374-375.

15) De Galan, op. cit., blz. 43.

16) J. J. Siegers, *De relatie tussen de arbeidsmarktparticipatie door gehuwde vrouwen en de aanwezigheid van jonge kinderen in het gezin: een analyse op basis van de uitkomsten van de Arbeidskrachtentelling 1975*, Onderzoekrapport, Economisch Instituut, RUU, Utrecht, 1981. Een analyse van de uitkomsten van een ander databestand, namelijk dat van het Nationaal Onderzoek Vruchtbaarheid en Ouderschapsmotivatie uit 1975 betreffende vrouwen die jonger zijn dan 35 jaar geeft aan, dat deze vrouwen in het geval de man geen betaalde arbeid verricht, wel vaker part-time participeren op de arbeidsmarkt, maar niet vaker full-time; zie J. J. Siegers, *De relatie tussen de arbeidsmarktparticipatie door gehuwde vrouwen en de aanwezigheid van jonge kinderen in het gezin: een analyse op basis van de uitkomsten van het NOVOM*, *Bevolking en Gezin*, 1980, nr. 3, blz. 355.